

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ МОДЕЛІ СПОЖИВАННЯ НЕВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

О. М. Тур, викладач, к.е.н.

Шосткинський інститут СумДУ, м. Шостка

І. В. Мамчук, викладач, к.е.н.

Шосткинський інститут СумДУ, м. Шостка

Д. А. Шкіра, студент гр. 17

Київський національний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

На сучасному етапі розвитку економічні чинники розвитку вступили у суперечність з екологічними та соціальними, що вимагає вже сьогодні формувати такий тип розвитку національного господарства за якого вплив екодеструктивних чинників буде мінімальним за одночасного досягнення максимальних соціально-економічних результатів діяльності економічних суб'єктів національного господарства. Питання щодо моделювання еколого-орієнтованого типу розвитку національного господарства останнім часом привертає все більше уваги з боку спеціалістів, науковців та фахівців.

Обсяги споживання невідновлювального природного ресурсу обмежуються державою згідно еколого-економічної політики, що нею впроваджується шляхом заборони або дозволу щодо експорту, імпорту, внутрішнього споживання власних природних ресурсів. За таких обставин можлива реалізація однієї з 7-ми типів моделей споживання невідновлювальних природних ресурсів країни.

1. *Політика «нульового» імпорту* – відмова від імпорту та стимулювання експорту відповідних невідновлювальних природних ресурсів із забезпеченням національного господарства власними природними ресурсами. Застосування такої політики викликано необхідністю у забезпеченні повної економічної та політичної незалежності від держав-експортерів тих чи інших природних ресурсів (нафти, газу, вугілля, залізних руд тощо), відсутністю технологій для глибокої переробки сировини та виробництва готової продукції, високими світовими цінами на відповідний природний ресурс та інші причини. *Наслідки*: прогресивне виснаження невідновлювальних природних ресурсів; зниження добробуту населення країни через неефективне використання природних ресурсів; перетворення країни на сировинний придаток технологічно розвинених країн. *Прикладом* таких процесів споживання невідновлювальних природних ресурсів може слугувати експорт нафти, газу такими країнами як Російська Федерація – експорт нафти складає 10,8 млн барр./день протягом 2012 р., Саудівська Аравія – в середньому 9 млн барр./день, Іран, Кувейт, ОАЕ – по 2-3 млн барр./день протягом 2012 року тощо [1].

2. *Політика «нульового» експорту* – відмова від експорту і задоволення внутрішніх потреб у природному ресурсі за рахунок імпорту та резервів власних природних ресурсів. Застосування даної політики викликано обмеженістю власних запасів природних ресурсів обсяги яких не можуть задовольнити виробничі потреби країни. *Наслідки*: прогресивне вичерпання невеликих запасів власних природних ресурсів; зростання залежності країни від країн-експортерів природних ресурсів (за цих умов доцільне здійснення диверсифікації імпорту); зростання обсягів виробництва власних товарів, що викликає з одного боку зростання добробуту населення з іншого зростання антропогенного тиску на навколишнє природне середовище. Такі процеси споживання невідновлювальних природних ресурсів характерні Японії: імпорт залізної руди складає в середньому 100 млн т/рік, Японія посідає третє місце в світі за обсягами імпорту залізної руди [4], імпорт нафти складає в середньому 1,8 млрд барр./рік – друге місце в світі за обсягами імпорту нафти [5], Китаю: імпорт нафти в середньому складає 1,4 млрд барр./рік, Китай посідає третє місце в світі за обсягами імпорту нафти [5] тощо.

3. *Політика консервації природних ресурсів («нульового» споживання власних природних ресурсів) при «не нульовому» експорті та імпорті* – поступова відмова від споживання власних природних ресурсів. За цих умов підтримуються в робочому стані технології для видобутку власних ресурсів. Потреби країни у природних ресурсах задовольняються шляхом їх імпорту. Можливі ситуації за яких надлишки імпортованих природних ресурсів експортують іншим країнам. *Наслідки*: забезпечення екологічної безпеки майбутніх поколінь; зростання обсягів виробництва власних товарів, що викликає зростання добробуту населення при одночасному зростанні антропогенного тиску на навколишнє природне середовище; неефективне планування імпортової політики (виникнення надлишків природних ресурсів в середині країни); можливе зростання економічної та політичної залежності країни від країн-експортерів природних ресурсів.

4. *Політика консервації за «нульового» експорту* за своїм еколого-економічним змістом відповідає політиці консервації при «не нульовому» експорті та імпорті але за ефективного планування імпорту природних ресурсів. Така модель споживання невідновлювальних природних ресурсів притаманна для США, щодо споживання енергетичних ресурсів – нафти та газу [2].

5. *Відмова від споживання природного ресурсу* відбувається за посійної підтримки владними структурами держави технологічних змін у виробництві продукції, що призводить до заміни невідновлювального природного ресурсу відновлювальним або суттєвого скорочення його споживання. *Наслідки*: зниження антропогенного тиску на навколишнє природне середовище; покращання якості готової продукції; підвищення добробуту населення країни; забезпечення екологічної безпеки розвитку майбутніх поколінь; відновлення природно-ресурсного потенціалу або припинення процесу його виснаження. Така модель споживання невідновлювального природного ресурсу характерна для країн, що реалізують свій науково-технологічний потенціал та ініціюють так званий «технологічний розрив» [3] (перехід від однієї групи товарів до ішої, наприклад перехід від використання автомобілів на двигунах внутрішнього згорання до автомобілів на

електродвигунах (Renault (Франція, Ізраїль), Nissan, Toyota (Японія)), що суттєво знижує споживання нафти в країнах, що використовуватимуть такі автомобілі).

6. Політика «закритих кордонів» («нульовий» експорт та імпорт) використовується за наявності в країні достатнього обсягу природного ресурсу для задоволення внутрішніх потреб країни. В країні не виникає потреби у імпорті природного ресурсу, держава спрямовує зусилля на мінімізацію економічної та політичної залежності від країн експортерів. Задля ефективного використання природно-ресурсного потенціалу власні природні ресурси використовуються для виробництва товару лише в середині країни. Відмова від експорту диктується потребами зменшити темпи виснаження природно-ресурсного потенціалу країни та зниження ризику перетворення країни у сировинний придаток. *Наслідки*: зростання добробуту населення у зв'язку із виробництвом продукції з високою часткою доданої вартості; зростання антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище; виснаження природних ресурсів країни; зниження економічної та політичної залежності від країн експортерів природних ресурсів.

7. Політика «відкритих кордонів» – експорт, імпорт природних ресурсів та споживання власних ресурсів не нульове. Така політика може здійснюватиметься за умови більшої вартості власних природних ресурсів на світовому ринку і можливості купувати відносно дешеві природні ресурси для задоволення власних потреб або за умови низької якості власних ресурсів, що не відповідають потребам виробництва в середині країни які експортуються, а імпортуються ресурси високої якості. *Наслідки*: здешевлення виробництва товарів в середині країни; покращання якості продукції; виснаження природно-ресурсного потенціалу; зростання антропогенного тиску на навколишнє природне середовище; зниження екологічної безпеки майбутніх поколінь; нераціональне використання природно-ресурсного потенціалу. *Прикладом* такої політики споживання невідновлювальних природних ресурсів може слугувати українська економіка, стосовно експортно-імпортних операцій залізних руд. Експорт українських залізних руд продиктований необхідністю отримувати валютну виручку, а імпорт – потребами промисловості країни у сировині високої якості яку українські компанії не можуть забезпечити.

Таким чином аналіз сучасної моделі споживання невідновлювальних природних ресурсів в Україні дозволяє констатувати про те, що на сьогодні в середині країни реалізована політика «відкритих кордонів», що не є оптимальною з погляду концепції стійкого розвитку, а пріоритетним напрямком є реалізація політики поступової відмови від споживання природного ресурсу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналитический обзор рынка нефти [Электронный ресурс] / International Energy Agency – Режим доступа к документу : omrpublic.iea.org/currentissues/Russ.pdf.
2. Дергачева В. В. Экономические противоречия и конфликты на рынке энергоресурсов / В. В. Дергачева // Экологические конфликты в современной системе природопользования : монография / [Бобылев С. Н., Сабадаш В. В., Соловьева С. В. и др.] ; под ред. д.э.н., проф. С. Н. Бобылева и к.э.н., доц. В. В. Сабадаша. – Сумы : Университетская книга, 2010. – С. 152–163.
3. Клейнер Г. Б. Стратегия предприятия / Клейнер Г. Б. – М. : Издательство «Дело» АНХ, 2008. – 569 с.
4. Мировая торговля и международные грузопотоки в 2009 году (итоговый отчет) [Электронный ресурс] / Консалтинговая компания «Влант» – Режим доступа к документу : www.vlant-consult.ru/files/sample-goods.pdf.
5. Расклад сил на мировом рынке нефти [Электронный ресурс] / Веб-сайт «Мир нефти» – Режим доступа к документу : <http://www.mirnefti.ru/index.php?id=3>.

Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 139-142.